

De eerste barsten in het Vlaamse Front

Luc VANDEWEYER

De historiografie heeft tot dusver niet goed geweten waar ze naartoe moest met een aantal obscure initiatieven in de marge van het vroege Vlaams-nationalisme van de jaren twintig. Zo wordt de lezer in de *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* voor meer informatie over het „Verbond van Vlaamse Nationalisten De Blauwvoet” verwezen naar het stuk over de „Rooms Katholieke Vlaams Nationale Vereniging”. Romain Vanlandschoot schrijft daar: „De voorgeschiedenis van deze vereniging is verward en speelt zich af in de kring van het weekblad *Vlaanderen*”. Daarna voert hij De Blauwvoet ten tonele als een der voorlopers. Uiteindelijk zou de Rooms Katholieke Vlaams Nationale Vereniging op de achtergrond geduwd worden omdat Robrecht De Smet en Hendrik Cayman op 12 januari in Gent met een Vlaams-nationaal Sekretariaat startten¹.

Wel is duidelijk dat deze organisaties naast en tegen de politieke partij het Vlaamse Front opereerden. Daarmee weten we nog te weinig van de overtuiging van waaruit deze organisaties opgericht werden. Was het verwerpen van de godsvrede wel de belangrijkste drijfveer? Uit de schaarse gegevens over de eerste naoorlogse bestuursvergaderingen van het Vlaamse Front weten we dat er vooral meningsverschillen waren over de vraag of het Belgische bestel op vreedzame manier moest veranderd worden ofwel of gekozen moest worden voor een open oorlog. Daarmee nauw verbonden was het probleem van de „demokratie”: moest het Vlaamse Front werken in de geest van de politieke democratizing die als een golf over Europa sloeg? De invoering van het zuiver algemeen mannenstemrecht en de roep naar sociaal-ekonomische rechtvaardigheid boden immers reële mogelijkheden voor een nieuwe, populaire partij. De voornaamste konfliktstof was „België” en ja of neen aan een democratizerend sociaal-ekonomisch programma. Niet de godsvrede!². Om meer klaarheid te scheppen in dit ingewikkelde kluwen zullen we eerst even peilen naar de situatie bij de aktivisten na de Duitse nederlaag en naar hun verhouding tot de teruggekeerde frontsoldaten. Daarna richten we onze aandacht op dat geheimzinnige „Verbond van Vlaamse Nationalisten De Blauw-

1. R. VANLANDSCHOOT, *Roomsche Katholieke Vlaamsche Nationale Vereeniging*, M. BOEY, *Vlaamsche Nationaal Sekretariaat*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 1355 en 1832. H. ELIAS, *25 jaar...*, II, p. 120-121.

2. L. VANDEWEYER, *Robrecht De Smet in het Vlaamse Front, 1918-1920*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1984, nr 3, p. 173-185.

voet'' en op de impact van die blauwvoeters op de evolutie van het Vlaams-nationalisme. Tot slot onderzoeken we de ideologische overtuiging die aan de basis lag.

De activisten en het Vlaamse Front

Zogauw het materieel mogelijk was, vonden fronters en activisten elkaar na 11 november. Robrecht de Smet en Bob Standaert mochten meteen meespreken in de hoogste leiding van de frontbeweging. Ook op plaatselijk vlak was er hier en daar enige samenwerking te bespeuren³.

Toch mogen we niet spreken van een rimpelloze opname van activisten in de jonge partij. Vele notoire activisten werden gevangen gezet en het aktivisme werd door het grootste deel van de bevolking misprezen, hetgeen vanzelfsprekend een sterke weerslag had op het Vlaams-nationalisme. Een al te openlijke houding kon het Vlaamse Front flink compromitteren. Daarnaast waren vele soldaten niet zo happig om binnen de partij de macht te delen met mensen die met de Duitsers hadden samengewerkt. De leiding van het Front zat in een penibele positie: ze moest de gevoelens van haar basis ontzien en anderzijds probeerden activisten met De Smet als woordvoerder om het Front de wet voor te schrijven. Niet alle soldaten namen dat in dank af maar De Smet liet niet af. Toen de frontkant *Ons Vaderland* naar zijn zin niet positief genoeg over de activisten schreef, zei hij geïrriteerd tegen Jozef Goossenaerts, die in nauw contact met de redactie stond: „Wat betekenen die gedurige aanvallen op de activisten in *Ons Vaderland*? Is dat huilen met de wolven in het bos? Laat toch de ruiten niet ingooien bij uw beste vrienden''⁴.

In de loop van 1919 veranderde de toestand en durfden frontbladen zoals *Ons Vaderland* en de Antwerpse *De Schelde* in de marge van de activistenprocessen enkele waarderende geluiden laten horen. Dat betekende niet dat alle barrières opgeruimd waren. Toen Herman Van Puymbroeck, die de fronters in Antwerpen organizeerde, aan de oud-aktivist Leo Augusteyns vroeg of hij geen kandidaat wilde zijn voor het plaatselijk bestuur, kwam er zoveel protest dat de zaak voorlopig uitgesteld werd. Mistroostig schreef Augusteyns aan zijn vriend en kollega-aktivist Adelfons Henderickx: „Wij voelen, wij de activisten waarvan zo velen werden gebroodroefd en vervolgd, dat wij in de frontpartij maar geduld worden en dat men denkt er ons als verworpingen te kunnen behandelen''. Net twee maanden later beloofde diezelfde frontpartij aan mevrouw Augusteyns dat ze een amnestievoorstel

3. H. ELIAS, *Vijfentwintig jaar Vlaamse Beweging 1914/1939*, Antwerpen-Utrecht, 1971, I, p. 261-262.

4. De Smet aan Goossenaerts, z.d. (begin 1919), Pap. Goossenaerts, AMVC.

zou indienen. In de komende paar jaar zouden zowel Augusteyns als Henderickx opgenomen worden in de partij en er invloedrijke posities uitbouwen. Op korte tijd zou de scheiding tussen frontsoldaten en activisten vervagen⁵. Dat gold voor de activisten die in Vlaanderen waren gebleven, maar wat met de gevluchten? Toen de Duitse nederlaag begin november 1918 onafwendbaar was, had het Duitse bezettingsbestuur een komitee opgezet van vooraanstaande activisten dat na de oorlog vanuit Nederland verder aan activistische agitatie moest doen. Bij de oprichting in Vlaanderen waren August Borms, Verhees, E. Joris, A. Brys, H. Mommaerts, A. Martens en Jozué De Decker lid. Na 11 november werd de groep in Nederland aangevuld met H. Plancquaert, W. De Vreeze en J. Van den Broeck. Leo Meert beheerde de subsidies van de Duitsers, maar hij spekuleerde op de markt. Door de voortdurende inflatie in Duitsland zaten ze snel zonder geld en de politieke ineenstorting die op de militaire nederlaag gevolgd was, maakte het Duitsland onmogelijk om verder steun te blijven bieden. Dat verminderde de aantrekkingskracht van het komitee gevoelig. Op 9 mei 1919 telde het nog De Vreeze, E. Van den Berghe, Meert, Depla, J. Van den Broeck, Mommaerts, Plancquaert, F. Brulez en De Decker onder zijn leden⁶.

Door het gebrek aan mensen en aan steun kon het komitee natuurlijk niet veel verwezenlijken. Mogelijk stamt een open brief aan de toenmalige Minister van Justitie Emiel Vandervelde door een „Vlaamsch Komitee”, waarin gepleit werd voor een zo menselijk mogelijke repressie van het activisme, uit deze kring⁷. Daarnaast wilden ze de zaak van het activisme verdedigen op het vredesoverleg in Versailles. Veel zaken was het niet, maar het komitee kon wel een zekere kohesie bewaren onder de activisten in Nederland.

De naam die nadrukkelijk naar voren komt, is die van Jozué De Decker, voorzitter en stimulator. De Decker was geboren in 1879, was vrijzinnig en studeerde in Gent klassieke filologie. Daar was hij actief geweest in de vrijzinnige, vlaamsgezinde studentenvereniging 'T Zal Wel Gaan. Daarna speelde hij geen grote rol meer in de Vlaamse beweging, maar hij legde zich toe op wetenschappelijk werk. Tijdens de Duitse bezetting kwam zijn grote kans. De Decker werd een vooraanstaand activist en zette zich vooral in voor de vernederlandsing van de Gentse universiteit, waaraan hij tot professor benoemd werd. Nadien werd hij een der vooraanstaande leden van de Raad

5. Augusteyns aan Henderickx, 23 okt. 1919. Vlaams Front Tak Antwerpen aan mevrouw Augusteyns, 22 dec. 1919. Er zitten nog meer documenten hierover in Pap. Augusteyns, AMVC.

6. H. MOMMAERTS, *Herinneringen aan de afwikkeling van het Vlaams activisme in 1918 en daarna*, in: *Wetenschappelijke Tijdingen*, 1968, kolom 316-317.

7. Open Brief van 25 nov. 1918, Pap. Augusteyns, AMVC.

van Vlaanderen en voerde hij in zijn naam onderhandelingen met de Duitsers om België te doen scheuren. Toen de bezetters op de vlucht gingen, trok hij mee naar Duitsland, waar hij, officieel tenminste, een lectoraat bekleedde aan de universiteit van Münster in Westfalen. Daarna dook hij op in Nederland, waar hij van de gevluchte activisten een slagvaardige organisatie hoopte te maken. Voor zijn dagelijks brood werd hij leraar aan een lyceum in Amsterdam⁸.

De Decker was een energiek man en hartstochtelijk betrokken bij de politiek, maar tegelijk was hij erg ontoegankelijk voor de mening van anderen. Hij was intelligent maar zelfgenoegzaam en de hem eigen afstandelijkheid kwam nogal hautain over bij zijn gesprekspartners. Een politiek afwijkende mening vond hij onverdraaglijk en kritiek interpreteerde hij snel als een persoonlijke aanval, waarop hij dan scherp en bitsig reageerde. Respekt afdwingen kon hij wel, maar een innemende persoonlijkheid was hij niet.

Pieter Geyl ontmoette de Decker enkele keren in de loop van de jaren twintig. Hij vond hem „Een heldere kop, ofschoon uiterst kritisch”. Ze waren het met mekaar niet eens en het onvermogen van De Decker om zich in te leven in Geys standpunt irriteerde deze laatste. Geyl besloot dat De Decker een fanaticus was en volstrekt ontoegankelijk. Maar dat hij opmerkelijk scherp en snel was in zijn vernuft, moest hij toegeven. Jaren later had hij het over hem met Adriaan Loosjes, die De Decker goed kende en een flink stuk met diens overtuiging meeging. Loosjes schreef: „Ik betreur zo die felle nijdheden tegen personen... Daarom belicht hij fel alles wat hem voor afglijden doet vrezen, neen, het is geen verketteringslust van hem, maar koortsachtige angst voor afdwalingen van de weg die hij de enige juiste acht. En in die angst zegt hij onnodige en kwetsende kwaadaardigheden; hij mist zelfbeheersing”⁹.

Daar kwam bij dat De Decker weliswaar zeer op zijn persoonlijke vrijheid gesteld was, wat hem een diktatuur deed vrezen, maar tegelijk maatschappelijk erg behoudsgezind. Uit zijn briefwisseling komt hij naar voren als een konservatief-liberaal die mentaal wat verdwaalde in de emancipatie van de jaren twintig. Sociale problemen stemden hem wantrouwig en het liefst liet hij het i.v.m. de sociale verhoudingen bij het oude. Ieder moest zijn plaats weten en de zijne was zonder twijfel bij de leidende elite. Aan De Smet bekende hij eens: „Ik sta instinktmatig wantrouwig tegenover alle vrouwen in de politiek”¹⁰.

8. A. DE BRUYNE, *Jozuë De Decker*, in: *Het Spoor*, 1954, p. 98-109. H. Mommaerts, *De Decker Jozuë*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 380-381.

9. Geyl aan Jacob, 27 april 1924 en 5 sep. 1925, in: *Geyl en Vlaanderen*, II, nr. 69 en 85.

A. Loosjes aan Geyl, 24 okt. 1930, *ibidem*, nr. 302.

10. De Decker aan De Smet, 8 aug. 1928, P. De Decker, AMVC.

De Decker stond voor het probleem hoe hij de uitgeweken activisten een stem kon geven in het Vlaams-nationalisme. Veel mogelijkheden waren er niet, maar de kolommen van *De Toorts* stonden voor hem en zijn medestanders open. *De Toorts* was tijdens de oorlog met Duitse steun opgericht om de Nederlandse publieke opinie voor het aktivisme te winnen¹¹. Daarnaast probeerde De Decker ook eigen publikaties uit te geven. Daartoe behoorde het veertiendaagse *Vlaanderen*, dat verscheen van 1 september 1919 tot 1 april 1920. De Belgische staatsveiligheid bemoeilijkte de verspreiding en om die op een dwaalspoor te brengen veranderde het blad verscheidene keren van naam en vorm. Zo heette het ook nog *Pro Flandria*, *Vlaamsch-Nationale Gedachte* en *Het Groot Bedrog*. Op die manier probeerden de uitgewekenen een voetje binnen de Vlaamse politiek te houden¹².

Het Verbond van Vlaams-nationalisten De Blauwvoet

In Vlaanderen had het Vlaamse Front ondertussen geopteerd voor een konventionele politieke strijd zoals elke partij die voerde. Dat was voor de uitgewekenen moeilijk verteerbaar, want dat betekende dat zij vrijwel uit de boot vielen. Vanuit Nederland konden ze dan enkel nog zitten toekijken. Die optie betekende ook dat het Vlaamse Front het Belgische feit ten minste voorlopig aanvaardde. De uitgewekenen lieten al vroeg kritische geluiden horen en er werd gesuggereerd dat er een Verbond van Vlaamse nationalistenvou opgericht worden dat zich tot in Nederland zou vertakken en dat activisten als volwaardige leden zou opnemen. Het Vlaamse Front werd nog niet rechtstreeks aangevallen. De pijlen werden vooral gericht op het parlement, dat het „symbool van de Belgische eenheid” was en daarom gehaat moest worden. Onrechtstreeks werd daarmee ook op de partij geschoten¹³. Vooral vanaf 1921, toen ze wisten dat het Vlaamse Front resoluut zou verder gaan op de ingeslagen weg en dat ze konden rekenen op enige sympathie bij ontevreden militanten, werd de toon grimmig tegenover de partij die zo naïef was te denken dat ze via het Belgische parlement wat voor Vlaanderen kon bereiken. Een voorbeeld daarvan is de uitval van Adolf Peremans, vroeger actief in het Brusselse aktivisme, in *De Toorts* van 9 januari 1921. Hij noemde een politieke partij zoals het Front inkonsekvent tegenover het revolutionaire anti-Belgische beginsel. Hij verachtte haar democratische politiek en vond de godsvrede „gewoon onhoudbaar”. Hij voorspelde dat het niet lang

11. L. WILS, *De Grootnederlandse beweging 1914-1944. Ontstaan, wezen en gevolgen*, in : *Colloquium over de geschiedenis van de Belgisch-Nederlandse betrekkingen tussen 1815 en 1945*, p. 429.

12. H. MOMMAERTS, *Vlaanderen*, in : *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 1918-1920.

13. Bijvoorbeeld in *Vlaanderen*, 1 jan. 1920.

zou duren of de „echte” Vlaams-nationalisten zouden zich buiten het Front organiseren. Voorlopig kon „die partij” nog dienen om propaganda te maken voor de Vlaamse zaak en om de Vlamingen organisatorisch voor te bereiden op zelfbestuur. Maar dat kon dan ook haar eigen reden van bestaan zijn. Leidend kon en mocht ze niet meer optreden¹⁴. Voor de uitgeweken activisten, die noch tijdens, noch na de oorlog mochten hopen op een massale aanhang, werd het zonder meer een geloofspunt dat niet het aantal maar wel de overtuiging van de aanhangers van belang was. Stemmen ronstelen vonden ze verachtelijk en met de halfslachtige Frontpartij, die zelfs na haar derde kongres nog geen beginselprogramma had, kon de toekomst niet gemaakt worden.

Dergelijke geluiden uit Nederland vonden gemakkelijk een luisterend oor in Vlaanderen. Er waren militanten die hun radikalisme binnen de partij niet kwijt konden of wier opvattingen afweken van de partijlijn. Deze radicalen en de uitgeweken activisten zochten aansluiting bij elkaar. Als tussenpersonen traden Robrecht De Smet en Bob Standaert op.

Op 4 december 1921 bevond er zich een groepje vooraanstaanden uit het Vlaamse Front in Nederland. Het waren De Smet en Standaert en de oudstrijders Albert Pil en Staf De Clercq. Ze ontmoetten daar de uitgeweken activisten De Decker, Speleers, Jozef Van den Broeck, Depla, De Vreeze, Mommaerts en Ernest Van den Berghe. Het waren de mensen die een paar jaar daarvoor in het Vlaams comité hadden gezeten. Op die dag werd het Verbond van Vlaamse Nationalisten De Blauwvoet gesticht. Het was de eerste poging om Vlaams-nationalisten buiten en tegen het Vlaamse Front te organiseren. Voorlopig lekte er van die nieuwe vereniging niets uit. Slechts weinigen buiten de oprichters wisten ervan¹⁵.

De Smet was hoofdsecretaris van het Verbond en hij ontwierp de „standregels” en een „wet voor het hoofdsecretariaat”. Enkele van zijn schetsen zijn bewaard gebleven. Doel was de hereniging van Nederland, Vlaanderen en Frans-Vlaanderen in één staat. Daarvoor was elk middel van verzet tegen België goed en voor de verwezenlijking ervan zouden een eigen „weermacht” en een eigen buitenlandse politiek tot stand gebracht worden. De Smet beseftte dat geheimhouding een eerste vereiste was en besteedde er veel aandacht aan. Zijn diepgeworteld wantrouwen tegenover politici kwam hier weer duidelijk tot uiting : politieke mandatarissen mochten slechts in uitzonderlijke omstandigheden een leidende positie in het Verbond innemen. De structuur zoals hij ze bedacht had, was voor gewone leden ondoorzichtig en legde de macht in de handen van de hoogste leiding, zonder mogelijkheid tot inspraak. De leden moesten wel bijdragen betalen en risico's nemen bij

14. *De Toorts*, 5 feb. 1921, p. 68-70.

15. J. BRANS, *De Vlaamse organisaties na 1914*, in : *VOOR-1830-NA, De Dietsche Gedachte*, april, mei, juni, 1930

mogelijke akties, maar ze werden niet geacht te weten waar en hoe de beslissingen getroffen werden en ook niet wat de leiders precies op het oog hadden¹⁶. De Smet vroeg aan enkele van zijn medestanders wat ze vonden van zijn ontwerpen. De uitgeweken Hugo Van den Broeck meende: „In deze tijd van democratie is alle diktatuur in de praktijk o n z i n. De opperste raad kan alleen gezag hebben wanneer van onderop invloed op de samenstelling kan worden uitgeoefend. Bij de door mij voorgestelde redaktie wordt dit doel geheel bereikt, zonder gevaar voor mogelijke intriges”. Dat soort opmerkingen zinde De Smet niet erg. Staf De Clercq dacht er anders over: „Het geheel staat mij aan en mijn inziens kan het ermee door”. Peremans waarschuwde De Smet voor het al te openlijk autoritaire karakter van zijn plannen. „Zou men, om ten minste de schijn te redden, niet ietwat minder drastische termen gebruiken zodat het geheel een minder autoritaire gedaante krijgt. De geest bij vele Vlamingen is er niet naar om veel enthousiasme te wekken voor plannen die gespeend zijn van elk democratisch tintje. Al ben ik het eens, dat alleen met flinke tucht iets te bereiken is. Veel goeds zal het echter doen als de opperste raad blijkt te bestaan uit mannen die alle vertrouwen hebben. Vertrouwen doet tenslotte meer dan alle democratie”¹⁷.

Kreeg het Vlaamse Front lucht van het samenkoeken van een anti-democratisch gezinde oppositie in zijn rug en gedeeltelijk in zijn schoot? Zijn Antwerps weekblad *De Ploeg* schreef kort na het oprichten van De Blauwvoet: „Dat, langs de andere kant, onze partij voor zekere democratische hervormingen ijvert, ligt aan de bijzondere geschiedkundige toestanden in Vlaanderen: de kern van het volk, boeren, kleinburgerij en arbeiders bleef zuiver Vlaamsvoelend en Vlaamssprekend; een minderheid uit de hogere standen werd gedenationaliseerd, de taaldifferentiatie valt enigzins samen met de maatschappelijke. Dit verklaart waarom van meet af alle anti-democratische elementen uit de coalitie der Vlaams-nationalisten uitgeschakeld zijn”¹⁸. Dat laatste was een nauwelijks verholen bedreiging.

De Blauwvoet en het weekblad Vlaanderen

Hoe konden de mensen van De Blauwvoet greep krijgen op het Vlaams-nationalisme? Het meest voor de hand liggende middel was een eigen blad. Dat kwam er op 14 mei 1922 in de gedaante van het weekblad *Vlaanderen*.

16. Pap. De Smet en Pap. Verbond van Vlaams Nationalisten De Blauwvoet AMVC.

17. H. Van den Broek aan De Decker, 5 jan. 1922, Pap. Verbond van Vlaams Nationalisten De Blauwvoet, AMVC.

De Clercq aan De Smet, 9 jan. 1922, Pap. *Vlaanderen*, AMVC. Niet gedateerde commentaar van Peremans uit begin 1922 in Pap. De Smet, AMVC.

18. *De Ploeg*, 4 feb. 1922.

In het eerste nummer heette het : „Op principieel gebied hebben de parlementaire leiders der Vlaamse beweging steeds beduidend zwakker gestaan dan de extra-parlementaire leiding”. Die extra-parlementaire leiding zou het weekblad in de toekomst voor zichzelf opeisen. Achter het blad stonden de mensen van De Blauwvoet, maar dat werd zorgvuldig verdoezeld : „Wij zullen ijveren voor, zonder het officieel orgaan te zijn van, het Verbond van Vlaams Nationalisten dat in Vlaanderen gesticht is en de naam draagt : De Blauwvoet”. De lezer moest denken dat weekblad en Verbond twee aparte dingen waren en dat de Blauwvoet in Vlaanderen was gesticht ; zo werd vermeden dat de band gelegd werd met de uitgeweken activisten.

Kort daarop verscheen in *Vlaanderen* onder de hoofding „medegedeeld door het Verbond der Vlaams-Nationalisten” : „Alle Vlamingen zullen het wel met ons eens zijn, als we zeggen dat parlementarisme in het algemeen op klaar inzicht in het doel en vastheid in de actie ontbindend werkt”. Maar *Vlaanderen* was voorzichtig en nam meteen wat gas terug : „De tijd is misschien nog niet gekomen dat Vlaanderen aan gezonde parlementaire politiek kan doen”¹⁹. Op 4 juni verscheen de „Wet” van De Blauwvoet onder de titel „Ingezonden Berichten”.

Die anti-parlementaire opstelling van *Vlaanderen* wordt een stuk begrijpelijker wanneer we de richtlijnen voor de redactie erop nalezen : „Beschouwingen over Belgische binnenlandse politiek mogen niet ontaarden in uitweidingen over democratie, die met het eigenlijke Vlaams-nationalisme niets te maken hebben. Het gevaar zou hierdoor ontstaan dat men tenslotte aan „Belgische” politiek gaat doen, hetgeen bij vele mensen die zich Vlaamsnationaal noemen, maar al te dikwijls het geval is. Het Vlaams-nationalisme moet alle standen van het Vlaamse volk omvatten. Ook met het oog op ons einddoel, de Nederlandse eenheid, moeten wij ons buiten en boven de sociale en godsdienstige tegenstellingen houden, ten einde bij geen enkele kring der bevolking, hetzij in het Noorden, hetzij in het Zuiden, het vertrouwen te verbeuren”²⁰. Dat betekende in de praktijk dat veel meer belang werd gehecht aan de ontevreden, zich wat bedreigd voelende, elite in Vlaanderen en Nederland dan aan de gewone mensen die dank zij de invoering van het algemeen enkelvoudig mannenkiesrecht een grotere stem in het politieke bedrijf wilden krijgen.

Geleidelijk zou *Vlaanderen* zich openlijker identificeren met De Blauwvoet. Op 5 augustus 1922 schreef het blad : „Ten onrechte stelt men zich het Verbond der Vlaams-Nationalisten voor als een soort vereniging van malcontente fronters, die alleen de frontpolitiek de rug willen toekeren omdat deze hun te tam en te opportunistisch zou zijn”. Nee ! Het Verbond had een

19. *Vlaanderen*, 28 mei 1922.

20. Richtlijnen voor de redactie in Pap. *Vlaanderen*, AMVC.

heel eigen karakter en dus ook bestaansrecht. „Zoals wij de frontpartij althans hebben leren kennen, streeft zij ernaar het Vlaams-nationalisme in te schakelen in wat men noemt „de tijdsstroming”. De Blauwvoet stond daarboven en vertegenwoordigde de zuivere Vlaams-nationale gedachte. *De Ploeg* verklaarde zich niet erg voldaan met die uitleg en op 16 september stelde *Vlaanderen* het wat duidelijker: „In het Verbond van Vlaams-Nationalisten moet ruimte zijn voor alle nationalisten, zowel voor hen, die voor, als voor hen die tegen het parlementarisme zijn”. Praktisch kwam dat erop neer dat vooral de anti-demokratisch gezinden hun heil in De Blauwvoet zouden zoeken, want voor de anderen was er geen reden om het Vlaamse Front te verlaten. Op 23 september deelde het blad mee dat De Blauwvoet bij elke verkiezing autonoom zou beslissen wie de stemmen van haar leden het meest waard was. „Het Verbond der Vlaams-Nationalisten zal natuurlijk er mede rekening te houden hebben, dat een groot aantal zijner leden tegenstanders kunnen zijn van elke Belgische parlementaire actie”. Op 30 september verklaarde het blad nogmaals dat naar haar mening het Vlaamse Front ongeschikt was om alle Vlaams-nationalisten op te nemen.

Pas in de nazomer van 1923 zou De Blauwvoet proberen om ook organizationeel door te breken in Vlaanderen. Op 16 september zou een eerste grote vergadering belegd worden in het Vlaams Huis op de Grote Markt in Brussel. Niet dat iedereen welkom was. Er werden slechts een beperkt aantal personen per brief „Zeer vertrouwelijk” uitgenodigd. Het werd de uitgenodigden op het hart gedrukt om toch vooral het stilzwijgen te bewaren. Niemand mocht binnen zonder persoonlijke uitnodiging. In de brief werd nog eens uiteengezet waarom het Verbond was opgericht: „Van het Belgische parlement kan geen heil meer voor Vlaanderen komen. Vlaanderen moet zelf zijn zaak in handen nemen”. Tot dan toe had het Verbond doelbewust weinig propaganda gemaakt, „...wetende dat zijn macht gelegen is, niet zozeer in het getal, dan wel in de beginselvastheid, de wilskracht en de offervaardigheid zijner leden en in de strenge tucht — gemis aan tucht is voor de Vlamingen steeds de oorzaak geweest van alle rampen —”. De Blauwvoet wilde een elite vormen die de strijd zou leiden, met een achterban die trouw en zonder vragen stellen de direktieven zou volgen²¹.

Die eerste vergadering kwam 21 maanden na de oprichting van De Blauwvoet en werd dan nog een fiasco. De eerste poging om het Vlaamse Front af te kalven was mislukt. De anti-demokratisch gezinden waren niet krachtig genoeg voor een openlijke konfrontatie en ze moesten noodgedwongen kiezen voor een slijtageoorlog.

21. P. Finné aan De Smet, 23 sep. 1923, Pap. *Vlaanderen*, AMVC. Er zitten ook exemplaren van de uitnodiging in Pap. Goossenaerts en in Pap. Verbond van Vlaamsche Nationalisten, AMVC.

Opmerkelijk is dat de hele doenwijze zelfs bij mensen die door De Smet en De Decker werden vertrouwd, niet in goede aarde viel. Zo'n mensen waren bijvoorbeeld de vroegere activisten Karel Heynderickx, die nu in Nederland woonde, en Adelfons Henderickx, die actief was in het Vlaamse Front te Antwerpen. Beiden hadden een lidkaart van de Blauwvoet en ze lazen *Vlaanderen*.

Heynderickx slikte het anti-Frontkarakter van De Blauwvoet niet. De Smet probeerde hem te sussen en schreef hem dat het Verbond niet tegen het Front was. „Wat *Vlaanderen* betreft, dit blad wordt niet door het Verbond der Vlaams-nationalisten uitgegeven: het Verbond kan dus aan *Vlaanderen* geen bevelen geven. Ik ben trouwens van gevoelen dat u die dingen veel te tragisch opgenomen hebt. Ik kan u in ieder geval stellig verzekeren, dat de door u bedoelde artikels niet ingegeven zijn door een het Vlaamse Front vijandige geest. Ver van daar!”²².

Henderickx stuurde een boze reactie naar De Decker. Die probeerde ook hier de gemoederen te bedaren: „...ben ik van oordeel dat het Vlaamse Front er absoluut nodig is in dit stadium van de strijd. Zelfs al voelt men niet veel voor Belgische parlementaire aktie ten bate van Vlaanderen, dan nog moet men met sympathie de daden van hen gadeslaan die, in het Belgisch parlement de Vlaams-nationale kamp strijden. Maar ik blij anderzijds ook overtuigd dat een groot, nieuw organisme alle Vlaams-nationale krachten, binnen en buiten het Front, binnen en buiten de grenzen van Vlaanderen, dient te groeperen. Omdat die zaak tot nog toe geen grote vooruitgang heeft gemaakt, wegens omstandigheden waarvan de voornaamste de tegenwerking van het Front schijnt te zijn, daarom is de zaak op zichzelf nog niet te veroordelen”. De Decker stelde dat een dergelijk verbond des te meer noodzakelijk was voor de toekomst, omdat het de differentiëring die op dat ogenblik door de Westvlaamse nationalistes was ingezet, kon opvangen²³.

De Smet en De Decker zagen de zwakheid van De Blauwvoet wel in. De Decker moest bekennen: „Het ogenblik is niet gekomen om bij te dragen tot de verdwijning van het Vlaamse Front... Wij dragen een enorme verantwoordelijkheid als wij het Front helpen kapot maken vóór er iets anders en iets beters in de plaats staat. Die verantwoordelijkheid had ik geheel aan het Vlaamse Front en zijn lichtvaardige leiders willen laten”. Daarom ook vond hij de dreigende afscheuring van de katolieke nationalistes in West-Vlaanderen nog veel te vroeg. De Smet was al even mistroostig: „Ik ben het volkomen met u eens, waar u zegt, dat wij niet mogen bijdragen tot de ontbinding van het Front...” Maar hij was toch van plan om er in *Vlaanderen* nog eens duidelijk de nadruk op te leggen „dat niemand meer dan wij overtuigd is van de noodzakelijkheid ener kohesie onder alle Vlaams-nationalis-

22. De Smet aan Heynderickx, 20 sep. 1923, Pap. De Smet, AMVC.

23. De Decker aan Henderickx, 9 dec. 1923, Pap. De Decker, AMVC.

ten en dat wij juist naar de kohesie streven, die evenwel niet mogelijk is in het kader ener parlementaire partij, maar alleen in een verband van een hogere orde". De Decker voegde daar nog aan toe: „Wij mogen nooit vergeten dat de partijpolitiek de vloek is die tot nu toe steeds op Vlaanderen ruste”²⁴.

Nieuwe ontwikkelingen

Intussen was er in Vlaanderen wat aan het gisten. Een aantal katolieke nationalistenv, vooral in West-Vlaanderen, verwierpen het godsvredeprincipe en ageerden verder op uitsluitend katolieke basis. De Westvlaamse priester De Smet, die de ontwikkeling veel beter begreep dan de vrijzinnige De Decker, vond dat ze niet werkeloos mochten blijven toezien. De Decker was heelwat weigerachtiger gestemd tegenover het verwerpen van de godsvrede. Zijn standpunt veranderde toen Lodewijk Dosfel, naar wie de katolieke nationalistenv erg opkeken, zich resoluut katoliek verklaarde op het eind van 1923. „Daar de heren en vooral Dr. Dosfel de Rubico overgekomen zijn, heeft het geen zin meer de differentiëring teggen te werken. Die gaat toch haar gang. Wij moeten er het beste voor Vlaanderen trachten uit te halen. Indien *Vlaanderen* het orgaan wordt van de katolieke Vlaams-nationalisten is daar niets tegen in te brengen, vooral indien *Vlaanderen* daardoor meer lezers krijgt, beter gesteund wordt en op de medewerking, vooral bijvoorbeeld van Dr. Dosfel kan rekenen. Ga uw gang dus in die zin. De heren moeten een orgaan hebben. Zonder orgaan zijn zij niets of althans weinig”. *Vlaanderen* kon dan, desnoods officieus, het blad van de katolieken worden. Er moesten dan wat meer artikelen over godsdienst komen in een speciale rubriek. De Decker spoorde de Smet aan om zich met zijn vrienden zo snel en zo talrijk mogelijk bij de rooms-katholieke vleugel te voegen. Dan zou er daarnaast vanzelf wel een vrijzinnige vleugel ontstaan²⁵.

Op 12 januari 1924 verscheen in *Vlaanderen* het bericht dat er een Vlaams-nationaal sekretariaat was gesticht. Het stond ten dienste van alle Vlamingen en Vlaamse verenigingen die de Vlaamse strijd steunen. Het wil door allerlei middelen, o.a. door het aanleggen van een archief, het bestuderen van alle vraagstukken in verband met de Vlaams-nationale gedachte en het ordenen der daarvoor nodige gegevens en dokumenten, de richting helpen aangeven waarin de strijd moet worden geleid. Het zal geen enkele aangelegenheid, noch van sociale, noch van ekonomische, noch van politieke, noch van kulturele aard die voor het veldwinnen en het doorbreken der Vlaams-nationale

24. De Decker aan De Smet, 3 en 9 dec. 1923 en De Smet aan De Decker, 6 dec. 1923, Pap. De Decker, AMVC.

25. De Decker aan De Smet, 15 dec. 1923, Pap. De Decker, AMVC.

gedachte van belang kan zijn, buiten de kring zijner aandacht sluiten". Voor de internationale berichtgeving over de Vlaamse strijd kon er later nog een internationaal persbureau aan het sekretariaat gehecht worden. Het sekretariaat werd in naam opgericht door A. Depla, J. Leuridan, A. Pil, R. Stadaert, J. De Belie, J. Strijckers, A. De Jaegher, O. De Gruyter, P. Finné, J. Laureijs, J. Leysen en A. De Vos. We zien de ons al vertrouwde namen van De Blauwvoet opduiken, maar ook van fronters die misschien niet eens beseften waarvoor ze hun naam leenden.

In werkelijkheid wilde De Decker het sekretariaat gebruiken om de begonnen versplintering van het Vlaamse Front op te vangen: „Daarboven moet juist het algemeen Vlaams-nationaal sekretariaat staan, met een soort Direktorium, bestaande uit de beste en meest zuiver staande mannen der verschillende groepen. Het Verbond der Vlaams-Nationalisten De Blauwvoet zou dan een verbond van groeperingen worden eerder dan van personen, met aan het hoofd een Direktorium en een algemeen sekretariaat". De Decker hoopte dat Dosfel als tussenpersoon en onderhandelaar zou kunnen optreden. „Maar geen Van Severen geest! ...Van Severen moet uit alle aangelegenheden der redactie geweerd. Hij heeft zichzelf buitengesloten. Het blijve zo!" Aan het Vlaamse Front wilde De Decker de akties van sekundair belang, die in het parlement, overlaten²⁶.

Misschien kon de Blauwvoet nu voorzichtig weer in gang getrokken worden. Behalve bij het sekretariaat in Gent konden gegadigden aansluiten in West-Vlaanderen bij Leuridan, in Oost-Vlaanderen was J. De Belie kontakman, in Brabant A. De Jaegher en Piet Finné, in Limburg Jozef Leysen en in Antwerpen Jan Laureijs en Albert Pil²⁷. Het uitbouwen van een net van propagandisten vlotte niet erg. Leuridan slaagde erin om minstens 21 mensen een lidkaart te doen nemen, maar daarbij mocht hij van De Smet de namen van de bestuursleden niet bekend maken. Dat was natuurlijk niet direkt de geschiktste manier om vertrouwen te winnen. Jaren later zou De Smet aan Leuridan nog schrijven dat hij hem zo graag een leidinggevende rol in De Blauwvoet had zien vervullen²⁸.

Ondertussen probeerde het Vlaamse Front al maanden, gestimuleerd door de Londense hoogleraar Pieter Geyl, om tot een overeenkomst met de mensen van De Blauwvoet te komen. Die gingen daar echter niet op in. De Decker en De Smet beseften maar al te goed dat ze te zwak waren om te onderhandelen. Bovendien waren ze niet van plan enige toegeving te doen en was het niet denkbeeldig dat het Front *Vlaanderen* in handen wilde krijgen²⁹.

26. De Decker aan De Smet, 15 dec. en 16 dec. 1923, Pap. De Decker, AMVC.

27. Zie Pap. VVN en Pap. De Smet, AMVC.

28. De Smet aan Leuridan, 5 jan. 1922, 10 feb. 1933, in ; DEMOEN, *Jeroom Leuridan, recht en trouw*, Zulte 1963, p. 430-431/445-446.

29. Vele artikelen in *De Ploeg* gaan in die richting, b.v. 11 aug. 1923 door A. Henderickx.

In de zomer van 1924 wilden De Decker en De Smet wel meewerken aan een voorstel van het Vlaamse Front tot oprichting van een federatie die de Vlaams-nationale aktie moest koördineren. De Decker hoopte die federatie te overheersen. Met de verdeelsleutel zoals hij die voorstelde, kon dat ook niet anders : 4 fronters ; 1 katolieke West-Vlaming ; 1 van het amnestiekomitee, Jacob, die dan meteen Borms vertegenwoordigde ; 3 Blauwvoeters uit Vlaanderen : Standaert, De Smet, Pil of De Gruyter ; 4 Blauwvoeters uit Nederland : Depla, Speleers, De Vreeze en De Decker zelf. Van Severen zou West-Vlaanderen vertegenwoordigen, ook al stuitte dat De Decker tegen de borst. Hij drukte erop dat niemand van hun afgevaardigden tegelijk lid van de Frontraad mocht zijn, maar tegen Staf De Clercq had hij geen bezwaar. In *Vlaanderen* mocht over dit initiatief niets gezegd worden. Het „doel” van het weekblad lag elders en daarvan moesten ze hun geestverwanten in de ontworpen federatie goed doordringen. De federatie moest uitgebouwd worden tot een pre-staatsorganisatie voor Vlaanderen³⁰.

Het aandeel van De Blauwvoet stemde totaal niet overeen met het werkelijke belang van het Verbond. De Decker had zelfs op een deel van de uitgeweken aktivisten in Nederland zijn greep verloren en misschien wilden die zich opdringen. Dat zou de positie van De Blauwvoet fel verzwakken. „Laat vooral niet toe dat een of andere afvaardiging der uitgewekenen opduikt. Dat gevaar bestaat. De onderhandelingen gaan onder leiding van het Verbond der Vlaams-Nationalisten en het Verbond heeft de mannen aan te duiden”³¹.

Het initiatief liep op niets uit. Blijkbaar was het Vlaamse Front niet bereid om zich bij voorbaat al in de minderheidspositie te laten dringen.

Ondertussen kwamen De Smet en De Decker door hun geheimhouding maar moeizaam verder. Cayman, de werknemer die in Gent het sekretariaat beheerde en een belangrijk kontaktman was, vroeg aan De Smet : „Wil u me toch eens laten weten welke nu uw plannen zijn met het Verbond der Vlaams-Nationalisten en het Vlaams-nationaal Sekretariaat ? Zullen de leden eindelijk iets vernemen over onze organisatie, in een algemene vergadering of zoiets ? Het wordt werkelijk hoog tijd want men begint te twijfelen aan onze ernst”³².

Bovendien was het Vlaamse Front van plan om het vervelende gewring van *Vlaanderen* tegen te gaan door het op eigen terrein konkurrentie aan te doen. Op de bestuursvergadering van 25 september 1925 besliste het hoofdbestuur in Antwerpen dat er een degelijk weekblad voor heel Vlaanderen moest komen dat de te Antwerps gekleurde *De Ploeg* zou vervangen. Het

30. De Decker aan De Smet, 23 aug. en 27 aug. 1924, Pap. De Decker, AMVC.

31. De Decker aan De Smet, 13 sept. 1924, Pap. De Decker, AMVC.

32. Cayman aan De Smet, z.d., Pap. Vlaanderen.

zou *Ons Vaderland* heten en daarmee symbolisch verwijzen naar de krant van de frontbeweging die in 1922 van het toneel verdwenen was³³.

Overigens liet De Smet zich door de tegenslagen en de groeiende tegenwerking niet ontmoedigen en hij richtte het beloofde persbureau op. Daarmee was er de zoveelste organisatie, een papieren in dit geval, bijgekomen in nationalistisch Vlaanderen. Had dat nog zin? Zou het persbureau iets kunnen betekenen nu het met De Blauwvoet en zijn weekblad *Vlaanderen* zo slecht ging? De Decker had zijn twijfels³⁴.

Van de plannen van De Decker en De Smet leidden er bijna geen tot successen. *Vlaanderen* hield zich staande, maar slaagde er niet in echt door te breken. Ze konden het Vlaamse Front wel hinderen, maar opzijschuiven ging niet.

Het ideologische konflikt

De naoorlogse jaren waren vol van het geroep om meer democratie. Dat ontvoogdingsstreven vond onder meer via het Vlaamse Front een uitweg. Niet elke Vlaams-nationalist was daarmee gelukkig. Enkelen waren van mening dat democratische bekommernissen en een nationale emancipatiestrijd niet samen konden gaan. Deze mensen vonden elkaar in De Blauwvoet en rond het weekblad *Vlaanderen*. Het Vlaams-nationalisme moest in hun ogen alle standen van het volk kunnen omvatten en met een democratische ideologie was zoiets onmogelijk, zoals *Vlaanderen* uitdrukkelijk stelde: „En daarover gaat in concreto ons geschil” met het Vlaamse Front; „Eén van de geschillen waarvan het ontstaan van ons blad het gevolg is geweest”³⁵. Voor *Vlaanderen* gold vanaf het begin tot het einde: „Het Belgisch parlement is in alle opzichten dodend voor Vlaanderen en de Vlamingen”³⁶. Het radicale anti-belgicisme versterkte in belangrijke mate deze antidemocratische gevoelens.

Daarnaast waren persoonlijke karaktertrekken en vooroordelen erg belangrijk. Zij verklaren veel van het verloop der gebeurtenissen. De Decker en De Smet waren zelfgenoegzame en autoritaire mensen. Op een kritische lezersbrief uit Borgerhout schreef De Smet in de marge: „Het is voor deze man beter dat hij *Vlaanderen* niet leest. Hij begrijpt er toch niets van”³⁷. Het wereldse, sterk internationaal gerichte en democratisch gezinde Vlaams-na-

33. Zie Pap. Vlaams Front, AMVC, verslagboek 1924-'27. Zie ook partijraad van 3 dec. 1925, waar duidelijk gezegd werd dat *Ons Vaderland* tegenover *Vlaanderen* moest gesteld worden.

34. De Decker aan De Smet, 25 nov. 1925, Pap. De Decker, AMVC.

35. *Vlaanderen*, 11 augustus 1923.

36. *Vlaanderen*, 20 dec. 1924.

37. J. De Laet aan *Vlaanderen*, 29 nov. 1923, Pap. *Vlaanderen*, AMVC.

tionalisme in Antwerpen werd door De Smet afgedaan als : „De Antwerpenaren zijn trouwens in de Vlaamse beweging altijd minimalizerend geweest”. Voor Adelfons Henderickx wilde hij wel een uitzondering maken. Die was altijd beginselvast geweest. „Alleen schijnt hij op het ogenblik niet meer in staat om kalm en bezadigd te redeneren : een koel hoofd heeft hij wel nooit gehad”³⁸.

De geheimzinnigheid waarmee alles moest gebeuren, en het lastige karakter van De Decker en De Smet hebben veel mensen afgestoten. Zo schreef Hendrik Mommaerts aan Henderickx over het „Verbond der Vlaamse Nationalisten” : „De man die het ding in Vlaanderen leidt, acht ik totaal ongeschikt, zoals ik u reeds bij uw bezoek aan Den Haag mededeelde...”³⁹. Daarnaast kon het gebrek aan wervingskracht van De Blauwvoet voor sommigen een reden zijn om bij nader toezien toch maar binnen het Vlaamse Front te blijven. Staf De Clercq bijvoorbeeld was een der vertrouwensmannen in Vlaanderen. Uiteindelijk koos hij voor het Pajottenland, maar hij gaf zijn sympathie blijkbaar nooit op, want De Decker en De Smet bleven hem als een medestander beschouwen. Of werden de vergaderingen van De Blauwvoet voor De Clercq misschien te ver weg gehouden ? In de Wet van het Verbond stond dat ongemotiveerde afwezigheid op 5 vergaderingen in éénzelfde jaar beschouwd zou worden als ontslag. Op één van de exemplaren in het archief van De Smet staat daarbij in potlood de omcirkelde naam „Staf De Clercq ?”⁴⁰.

Ondertussen veranderden de opvattingen bij een aantal medestanders van *Vlaanderen*. Cayman verwoordde hun mening treffend : „Ik ben akkoord met u dat we niet fascistisch hoeven te doen, evenmin anti-democratisch, maar gewoon : Vlaams-nationaal. Persoonlijk meen ik bijwijlen dat er toch in de *Vlaanderen*-ideologie een leemte bestaat, namelijk dat we aan het begrip „nationaal” geen bepaalde politieke, sociale en economische inhoud geven. Ik geloof toch dat dit kan. Zo zijn bepaalde vormen van democratie stellig anti-nationaal en zondigen alle vormen tegen het bij uitstek nationale tuchtsbegrip. Indien wij er zo moeilijk toe komen onze gedachten ook ingang te doen vinden bij de massa der fronters bijvoorbeeld, dan komt dit omdat we daar steeds stoten op democratische wanbegrippen en nivellerende gelijkheidsbestrevingen, waarmee een gehiërarchiseerde nationale aktie niets doen kan”⁴¹.

38. De Smet aan Cayman, 28 mei 1925, Pap. *Vlaanderen*, AMVC.

39. Mommaerts aan Henderickx, 10 feb. 1924, Pap. Mommaerts, AMVC.

40. De Clercq aan De Smet, 30 dec. 1921, 9 jan. 1922, Pap. *Vlaanderen*. De Smet aan ?, 26 jan. 1922, Pap. De Smet, De Smet aan De Clercq, 21 sep. 1922, Pap. De Smet, De Decker aan een onbekende vriend van A. Henderickx, 21 april, 1922, Pap. Henderickx, AMVC.

41. Cayman aan De Smet, 5 maart 1926, Pap. *Vlaanderen*, AMVC.

Cayman stond niet alleen. „Spijts het schrijven van *Vlaanderen* ben ik overtuigd dat een sociaal programma (en geest vooral) een principiële en tactische noodzakelijkheid is en blijft voor de Christelijke Volkspartij in Vlaanderen”. Dat komt uit een brief van de Westvlaamse priester Odiel Spruytte aan de Antwerpse advocaat Jozef Muls. Spruytte was vroeger al eens vermeld geweest als schrijver over „sociale” zaken voor *Vlaanderen*. Nu zou hij mee aan de basis liggen van het weekblad *Jong Dietschland*, dat de leemte die *Vlaanderen* liet bestaan zou opvullen. Overigens tot groot ongenoegen van De Decker: „Ik blijf van mening dat *Jong Dietschland* ten doel heeft *Vlaanderen* te doen vallen”. Dat was niet waar, maar wel waar was dat *Vlaanderen* door de antidemokraten meer en meer als onvoldoende werd aangezien⁴².

Besluit

Het „Verbond van Vlaams-Nationalisten De Blauwvoet”, het weekblad *Vlaanderen* en het Vlaams-Nationaal Sekretariaat waren pogingen van de radikaal anti-Belgische en anti-demokratische strekking om vat te krijgen op het Vlaams-nationalisme. De mentoren achter deze initiatieven hadden maar een zeer beperkte impact op de radikaal katholieke partijtjes die tijdens de jaren twintig ontstonden. De Smet en De Decker hoopten wel uit deze evolutie profijt te trekken. Het konflikt met het Vlaamse Front was er gekomen omwille van haar democratische karakter en omdat ze de Belgische staat van binnen uit — via het parlement — wilde veranderen. De mensen rond *Vlaanderen* kozen voor de open oorlog tegen België en verheerlijkten daarom het aktivisme. „De Frontmannen bestreden wel de eenheid van België, maar zij vochten toch in de grote oorlog voor de ondankbare staat. Dit was hun tragische zwakheid”⁴³. Daarom hechtte *Vlaanderen* aan de verkiezingen van 1919 niet „... die grote waarde, welke velen haar, in de ontwikkelingsgeschiedenis van de Vlaams-nationale idee willen toekennen. Het Vlaams-nationalisme was te dien tijde nog niet voldoende van Belgische smetten gezuiverd. Het deed nog te veel aan een soort Vlaams hyperromantisme waarbij dan de retoriek der „bloedgrachten” een overwegende rol speelde”. Het blad stelde tevreden vast dat er daarna een sterke aktivistische invloed was gekomen. „En onder de invloed van de Vlaams-nationale dogmatiek der naar het Noorden uitgeweken Vlaamse leiders, was het Vlaams-nationalisme zeer gelouterd... Daarbij kwam, ook uit het Noorden, de grote

42. Spruytte aan Muls, 26 maart 1925, Pap. Spruytte, De Decker aan De Smet, 12 dec. 1926, Pap. De Decker, AMVC.

43. *Vlaanderen*, 16 aug. 1924.

theoretische Vlaams-nationale konstruktie...''⁴⁴. *Vlaanderen* leed stellig niet aan overdreven bescheidenheid.

Het „Verbond van Vlaams-Nationalisten De Blauwvoet'' had dus wel degelijk een eigen artikeltje verdiend in de Encyclopedie van de Vlaamse Beweging. Dat zal nog duidelijker worden wanneer we in een volgende bijdrage de stichting van *Vlaanderen* behandelen.

Keiberg 9
3020 HERENT

44. *Vlaanderen*, 11 april 1925, onder de titel „Cursum Corda! Hoog de harten!''.